

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра інформаційних систем і технологій

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА АСПІРАНТІВ

Методичні рекомендації та програма проведення

Київ - 2024

Методичні рекомендації та програма проведення педагогічної практики для аспірантів за спеціальністю **122 «Комп'ютерні науки»** розроблені на онові освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії 3-й (освітньо-науковий рівень) з комп'ютерних наук / **Укл. Сватко В.В., Федін С.С., Зубрецька Н.А.**

Розробники: доцент, к.т.н., доцент кафедри ІСТ Сватко В.В.,
професор, д.т.н., професор кафедри ІСТ Федін С.С.,
професор, д.т.н., професор кафедри ІСТ Зубрецька Н.А.

Робочу програму схвалено на засіданні Ради факультету транспортних та інформаційних технологій

Протокол від «26» серпня 2024 року №1

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри інформаційних систем і технологій

Протокол від «27» серпня 2024 року №1

Завідуючий кафедри
інформаційних систем
і технологій, професор

В.В.Гавриленко

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
1. Мета, завдання та вимоги до рівня засвоєння змісту педагогічної практики.....	8
2. Зміст педагогічної практики.....	10
3. Організація педагогічної практики аспірантів... ..	11
4. Методичні поради щодо проведення і аналізу навчальної роботи у вищій школі.....	14
4.1.Методика підготовки, проведення та аналізу лекції.....	14
4.2. Методика підготовки, проведення та аналізу практичних занять.....	19
5. Виховна робота у вищому навчальному закладі.....	20
6. Орієнтовна програма вивчення особистості студента та студентського колективу	26
7. Спілкування та етика викладача вищої школи.....	30
8. Звіт про результати практики.....	33
9. Керівництво практикою.....	34
10. Програма проведення педагогічної практики.....	35
Рекомендована література.....	47
Додатки... ..	49

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Педагогічна практика (ПП) в системі післядипломної освіти є компонентом професійної підготовки до науково-педагогічної діяльності та являє собою вид практичної діяльності аспірантів по здійсненню навчально-виховного процесу у вищій школі, включаючи викладання спеціальних дисциплін, організацію навчальної діяльності студентів, науково-методичну роботу. Якість підготовки сучасного фахівця забезпечується поєднанням теоретичної та практичної підготовки, які є складовими становлення особистості науковця – майбутнього викладача. Особливої значущості набуває у цьому контексті педагогічна практика майбутніх викладачів.

Педагогічна підготовка PhD-студентів до професійної викладацької діяльності включає оволодіння інноваційними формами, методами і засобами організації навчально-виховного процесу в умовах вищого навчального закладу, оволодіння педагогічними технологіями, усвідомлення значущості наукових знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки, формування умінь розв'язання практичних завдань, які виникають перед викладачами-дослідниками, розвиток творчої ініціативи, закріплення умінь наукового дослідження в конкретній професійній діяльності, адаптації й утвердження у доцільності обраної професії, формування соціальної мотивації подальшої навчально-педагогічної діяльності. У ході педагогічної практики PhD-студенти вивчають методологічні й теоретичні основи педагогічної науки; оволодівають методикою проведення лекційних, практичних, лабораторних і семінарських занять; сучасними педагогічними технологіями, активними та інтерактивними методами навчання. Реалізація мети та завдань педагогічної практики забезпечується шляхом її організації, виконанням основних вимог аспірантами і науковими керівниками. Її основу складає навчально-методична робота PhD-студентів, яка полягає у відвідуванні і проведенні лекцій, семінарських, практичних і лабораторних занять та консультацій за розкладом занять на кафедрі інформаційних систем і технологій для вивчення досвіду, оволодіння методикою підготовки і проведення навчальних занять.

Педагогічна підготовка аспірантів до професійної викладацької діяльності включає: оволодіння інноваційними формами, методами і засобами організації навчально-виховного процесу в умовах закладу вищої освіти; оволодіння педагогічними технологіями; усвідомлення значущості наукових знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки; формування умінь розв'язання практичних завдань, що виникають перед викладачами-дослідниками; розвиток творчої ініціативи; закріплення умінь наукового

дослідження в конкретній професійній діяльності; адаптації й утвердження у доцільності обраної професії; формування соціальної мотивації подальшої навчально-педагогічної діяльності. У ході ПП аспіранти: вивчають методологічні й теоретичні основи педагогічної науки; оволодівають методикою проведення лекційних, практичних, лабораторних і семінарських занять; сучасними педагогічними технологіями, активними та інтерактивними методами навчання.

Практика проводиться у терміни, передбачені планом-графіком організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів в аспірантурі Національного транспортного університету, який щорічно затверджується ректором університету. Зміст педагогічної практики включає навчально-методичну і науково-дослідну роботу PhD-студентів. Зміст педагогічної практики визначається програмою практики, яка містить систему педагогічно доцільної діяльності PhD-студента, формування у нього професійних якостей викладача вищого навчального закладу. Педагогічна практика аспірантів є передумовою становлення професійно компетентного, творчого викладача, якому притаманний індивідуальний стиль педагогічної діяльності, високий рівень педагогічної культури. Якість підготовки сучасного фахівця забезпечується поєднанням теоретичної та практичної підготовки, що є складовими становлення особистості науковця – майбутнього викладача. Особливої значущості набуває, у цьому контексті педагогічна практика майбутніх викладачів при формуванні освітньо-наукової програми (ОНП) підготовки докторів філософії 3-ого освітньо-наукового рівня з комп'ютерних наук, яка включає п'ять компонентів, що забезпечують набуття таких компетентностей:

Дані методичні рекомендації розроблені відповідно до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року, освітньо-наукової програми та навчального плану підготовки доктора філософії за спеціальністю 122 «Комп'ютерні науки».

Педагогічна практика передбачена як один із компонентів програми підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації. Організатором і базою педагогічної практики майбутніх докторів філософії за спеціальністю 122 «Комп'ютерні науки» є кафедра інформаційних систем і технологій. Основним документом, який підтверджує проходження практики аспірантом є звіт, підготовлений відповідно до вимог, що зазначені у даних методичних рекомендаціях..

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ВИМОГИ ДО РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Мета педагогічної практики – вироблення і закріплення педагогічних навичок, вдосконалення знань, необхідних для роботи у закладах вищої освіти, формування вмінь застосувати їх у навчально-виховному процесі під час виконання функцій викладача.

Компетентності доктора філософії за спеціальністю 122 “Комп’ютерні науки”:

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК04. Здатність розв’язувати комплексні проблеми комп’ютерних наук на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності

Фахові компетентності

СК02. Здатність застосовувати сучасні методології, методи та інструменти експериментальних і теоретичних досліджень у сфері комп’ютерних наук, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси у науковій та освітній діяльності.

СК03. Здатність виявляти, ставити та вирішувати дослідницькі науково-прикладні задачі та/або проблеми в сфері комп’ютерних наук, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК05. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті у сфері комп’ютерних наук

Фахові компетентності освітньо-наукової програми (ФКП)

ФКП 02 Здатність застосовувати набуті уміння та навички професійної та наукової діяльності у сфері розвитку та впровадження інноваційних

інформаційних технологій в інтегровані виробничі та транспортні системи;

Програмні результати навчання.

РН09. Вивчати, узагальнювати та впроваджувати в навчальний процес інновації комп'ютерних наук.

РН10. Відшукувати, оцінювати та критично аналізувати інформацію щодо поточного стану та трендів розвитку, інструментів та методів досліджень, наукових та інноваційних проєктів з комп'ютерних наук.

РН11. Організувати і здійснювати освітній процес у сфері комп'ютерних наук, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін

Результати навчання освітньо-наукової програми (РНП)

РНП 02 Здатність застосовувати набуті уміння та навички професійної та наукової діяльності у сфері розвитку та впровадження інноваційних інформаційних технологій в інтегровані виробничі та транспортні системи; РНП 03 Використовувати інноваційні інструменти і технології пошуку, оброблення та інтелектуального аналізу інформації в умовах неповної або обмеженої інформації при розробці розробки інформаційних транспортних систем,

Завдання педагогічної практики

- оволодіння методикою підготовки та проведення різних типів навчальних занять та основами науково-методичної та навчально-методичної роботи для застосування методів та засобів складання задач, вправ, тестів з різних інформаційних технологій;

- використання навичок структурування та психологічно грамотного перетворення наукових знань в навчальний матеріал і ознайомлення з передовим педагогічним досвідом викладачів і його практичним освоєнням;

- систематизація навчальних та виховних задач для набуття професійних якостей майбутніх викладачів, які відповідають вимогам

сучасного суспільства;

- розвиток у майбутніх викладачів умінь і навичок організації та самостійного проведення виховної роботи зі студентами;
- формування готовності у аспірантів дослідницького підходу до науково-педагогічної діяльності в умовах вищого навчального закладу;
- формування потреб у самоосвіті, самовихованні та підвищенні своєї кваліфікації, аспіранти повинні ознайомитися з різними способами структурування і представлення навчального матеріалу, способами активізації навчальної діяльності, особливостями професійної риторики, з різними способами та прийомами оцінювання навчальної діяльності у вищій школі.

У результаті проходження педагогічної практики аспірант повинен розвинути знання та вміння.

Аспірант повинен **знати**:

- сучасний стан навчально-виховної роботи у вищому навчальному закладі;
- зміст навчальної дисципліни, з якої проводяться заняття;
- форми і методи навчання та виховання;
- особливості педагогічних технологій та механізми їх реалізації при викладанні конкретної дисципліни;
- види навчальної роботи;
- методичні прийоми, які використовувалися при проведенні конкретного типу навчального заняття.

методи організації самостійної роботи студентів. Аспірант повинен **вміти**:

- визначати та реалізувати дидактичну, виховну й розвивальну мету навчального заняття;
- створювати і розвивати відношення зі студентами, які сприяють ефективній педагогічній діяльності
- вміння поставити навчально-виховну роботу і проектувати

педагогічну діяльність щодо вибору типу, виду занять, використання різних форм організації навчальної діяльності студентів та слухачів, а також діагностики, контролю та оцінки ефективності навчальної діяльності;

- підготувати та провести навчальні заняття;
- обґрунтовано обирати й використовувати сучасні форми, методи та засоби навчання та виховання;
- організовувати самостійну роботу студентів та здійснювати її контроль. Педагогічна практика аспірантів базується на використанні принципів креативності та науковості:
 - креативність передбачає актуалізацію та стимулювання творчого підходу аспірантів до підготовки та проведення різних видів навчальної та виховної роботи;
 - науковість передбачає побудову навчальних занять та виховних заходів аспірантами на основі закономірностей педагогічного процесу.

2. ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Педагогічна практика аспірантів передбачає різні види діяльності.

Навчально-методична робота викладача ЗВО

1. Знайомство з організацією навчально-виховного процесу в ЗВО:
 - ознайомлення з роботою кафедри навчального закладу (планами роботи, документацією, тематикою науково-методичних семінарів, матеріальною базою тощо);
 - ознайомлення з навчальними програмами, календарно-тематичними планами окремих фахових дисциплін, з тематикою кваліфікаційних робіт;
 - вивчення стану забезпечення студентів навчально-методичною літературою;
 - аналіз обладнання та оформлення навчальних кабінетів, лабораторій, аудиторій, забезпечення їх необхідним навчально-технічним

обладнанням;

- участь у засіданні кафедри, її окремих секцій, у роботі методичних семінарів.

2. Вивчення досвіду викладання провідних викладачів університету під час відвідування аудиторних занять з навчальної дисципліни (не менш трьох відвідувань).

В ході відвідування занять викладачів кафедри аспіранти повинні ознайомитися з різними способами структурування і представлення навчального матеріалу, способами активізації навчальної діяльності, формами індивідуальної та самостійної роботи студентів, інноваційними технологіями вузівського навчання, особливостями професійної риторики, з різними способами та прийомами оцінювання навчальної діяльності у вищій школі.

3. Психологічний аналіз навчально-професійної діяльності студентів.

4. Самостійне проведення навчальних занять з дисципліни (лекцій, семінарів, практичних занять):

- визначити дисципліну і модуль з якого будуть проведені навчальні заняття;

- визначити тему лекційного та (чи) семінарського заняття за погодженням науковим керівником;

- підготувати план-конспект заняття, який демонструє вміння аспіранта поставити навчально-виховну мету, обрати тип, вид заняття, використовувати

різні форми організації навчальної діяльності студентів, проводити діагностику, контроль та оцінювання ефективності навчальної діяльності;

- погодити план-конспект практичного заняття у керівника педагогічної практики;

- обов'язково провести одну лекцію та три семінарських заняття.

2. Виховна робота викладача ЗВО

1. Ознайомлення з планами виховної роботи університету,

факультету на навчальний рік, з пріоритетними завданнями виховної роботи студентів.

2. Аналіз плану виховної роботи куратора студентської групи.
3. Діяльність у ролі куратора студентської академічної групи;
4. Організація та проведення виховних заходів зі студентами (в групі, на факультеті, в гуртожитку).

3. Науково-дослідна робота

Проведення емпіричного дослідження за психолого-педагогічною проблемою, яка обрана аспірантом при вивченні навчального курсу «Педагогічна майстерність у вищій школі».

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ АСПІРАНТІВ

Педагогічна практика проходить у декілька етапів.

Першочергово аспірантам слід ознайомитися з режимом роботи факультету та академічної групи, здійснити аналіз плану позанавчальної виховної роботи навчального закладу, факультету, куратора. Доцільно організувати спілкування з викладачем обраної навчальної дисципліни і куратором студентської академічної групи з метою аналізу навчально-профільної діяльності студентів, виявлення рівня індивідуального розвитку студентів, їхньої вихованості, інтелектуальних можливостей, особливості комунікації в групі, її згуртованості, старанності, вмотивованості, психологічного клімату тощо.

Для встановлення позитивного мікроклімату у спілкуванні зі студентами бажано організувати у поза навчальний час годину спілкування, розважальну гру, екскурсію, відвідування театру тощо (на вибір).

Проведена робота дозволить обрати теми лекцій, семінарів для самостійного проведення; з'ясувати, яку інформацію за обраною темою навчального заняття, вже отримали студенти; які методи навчання використовує провідний викладач; відстежити особливості відношення

студентів до навчальної дисципліни; також отримати необхідне підтвердження висунутих гіпотез подолання психолого-педагогічної проблеми дослідження.

Позанавчальний захід бажано планувати з врахуванням можливості формування відповідної навчальної мотивації та підвищення успішності навчання студентів. Протягом педагогічної практики аспіранти виконують заплановані види робіт:

- розробляють плани–конспекти навчальних занять та проводять ці заняття самостійно;
- здійснюють самоаналіз проведених занять та діагностику рівня розвитку навчально-професійної підготовки студентів;
- відповідно до одержаних результатів обирають форми подальшої роботи зі студентами академічної групи;
- беруть участь у навчально-виховних заходах, що на час практики відбуваються у навчальному закладі;
- самостійно готують та проводять виховний захід;
- відвідують консультації керівника педагогічної практики.
- готують звіт за результатами практики.

Аспірант повинен:

- своєчасно розпочати практику та дотримуватися правил внутрішнього розпорядку інституту, розпоряджень адміністрації та керівників практики;
- своєчасно виконувати завдання, які передбачені програмою практики та виконати програму практики у повному обсязі;
- погоджувати усі питання з керівником педагогічної практики;
- підготувати звіт практики та здати його у встановлений термін.

У разі невиконання вимог, які висуваються практиканту, аспірант може бути відсторонений від проходження практики.

Аспірант відсторонений від практики або робота якого на практиці визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав індивідуальний

план і згідно з Положенням про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1999 р. №309 підлягає відрахуванню.

Аспірант повинен протягом 10 робочих днів після закінчення практики надати звітну документацію на кафедру.

Аспірант має право:

- спільно з науковим керівником обирає строки проходження практики на одному з курсів навчання в аспірантурі (але не раніше другого курсу), залежно від індивідуального рівня педагогічної та наукової підготовки, плану роботи наддисертаційним дослідженням тощо;

- з усіх питань, які виникають під час проходження практики, звертатись до наукового керівника, завідувача кафедри, завідувача сектору підготовки науково-педагогічних кадрів; вносити пропозиції з удосконалення організації практики;

- на відвідування занять провідних фахівців інституту з метою вивчення методики викладання, знайомства з передовим педагогічним досвідом.

- користуватися інформаційними джерелами та звертатися за консультацією до керівника педагогічної практики.

Керівник педагогічної практики повинен надати аспірантові консультації з питань завдань та змісту практики; визначає обсяг та зміст навчальних доручень аспіранта; методики проведення лекційних, семінарських (практичних) занять та погоджує план-конспект заняття; з питань підготовки методичного забезпечення заняття; з питань проведення виховного заходу; питань підготовки звіту практики.

Загальний обсяг педагогічної практики у кожному семестрі складає 60 годин, у тому числі:

50 годин учбово-методичної роботи (підготовка до занять, методична робота, відвідування та аналіз занять, відвідування консультацій, керівництво різними видами практик студентів та

стажування слухачів);

10 годин – аудиторне навантаження (проведення лекцій, семінарів, практичних занять).

Терміни проходження практики та її програма визначаються в індивідуальному плані аспіранта, затверджуються науковим керівником, завідувачем кафедри, до якої прикріплений аспірант.

Програма практики визначається в «Програмі педагогічної практики аспірантів». Консультації з організаційних питань аспірант може отримати на кафедрі інформаційних систем і технологій (ауд. 347а).

4. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ І АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

4.1. Методика підготовки, проведення та аналізу лекції

Лекція – це логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, який ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Як правило, лекція охоплює основний теоретичний матеріал окремої чи кількох тем навчальної дисципліни. Тематика курсу лекцій визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Підготовка лекції передбачає декілька важливих кроків:

1) відбір матеріалу з теми лекції. Викладач заздалегідь має визначити основні положення теми, що розглядаються на лекції, з'ясувати обсяг матеріалу, який подається студентам під запис, урахувати підготовленість аудиторії;

2) оцінювання технічних, матеріальних та інших ресурсів, які можуть бути застосовані на лекції;

3) підготовка аудіовізуального ряду

лекції: демонстрацій, ілюстрацій, презентацій, програмного забезпечення;

- 4) складання плану, тез, конспектів лекції;
- 5) підготовка необхідного обладнання: карток-завдань, міні-конспектів для студентів тощо;
- 6) забезпечення організаційних умов для проведення лекції: облаштування робочих місць викладача та студентів.

Лектор виступає одночасно в декількох ролях:

- 1) *оратора*, що переконує аудиторію;
- 2) *ученого*, який розглядає явища, факти, закономірності, надає поштовх науковому мисленню студентів, їхньої самостійності та творчості;
- 3) *педагога*, що добре знає свою аудиторію, володіє дієвою методикою викладання;
- 4) *психолога*, який відчуває аудиторію в цілому й кожного студента зокрема та використовує знання людської психіки для реалізації завдань навчання й виховання.

Готуючись до лекції, лектор розробляє план, розраховує час, виділяє основні ідеї, приклади. Усі ці аспекти мають урахувати фізіологічні особливості сприйняття студентами: початок сприйняття – 4-5 хвилин, оптимальна активність сприйняття – 20-30 хвилин, фаза зусиль – 10-15 хвилин, фаза втоми. Починати активізацію аудиторії потрібно на фазі зусиль. У той же час дуже важливо продумати початок і кінець лекції, чергувати роботу й відпочинок, моменти підвищеної уваги й розслаблення. Весь процес ведення лекції вимагає від викладача доброзичливого ставлення до слухачів.

Методично лекція повинна відповідати таким основним *вимогам*:

- бути на сучасному рівні науки;
- мати закінчений характер (висвітлювати певну тему);
- бути внутрішньо переконливою (аргументованою);

- викликати інтерес студентів до науки;
- активізувати мислення студентів на самостійну роботу;
- бути доступною, зрозумілою, чіткою та логічною.

Загальноприйняті етапи розгортання лекції відповідно до закономірностей організації пізнавальної діяльності студентів:

I-й етап – вступна частина: оголошення теми та плану лекції (під запис студентами); формулювання мети та завдань лекції; стисла характеристика проблемного поля та ступеню його розробленості; аналіз списку першоджерел, навчальних джерел з теми (6-7 джерел), обсягу та змісту питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

II-й етап – виклад матеріалу: послідовний і логічний виклад матеріалу; підтвердження основних положень демонстраціями, прикладами, демонстраціями аудіоматеріалів та відеоматеріалів; наведення та обговорення зі студентами різних поглядів на основні питання лекції.

Бажано, щоб викладач не нав'язував свої знання та своє розуміння питання, а спрямував і коректував процес мислення студентів. Цінність лекції зростає, якщо її виклад породжує в свідомості студента асоціативні зв'язки, які виходять за межі змісту лекційного матеріалу. Виникнення асоціативного ряду продукує нові питання та проблеми іноді досить несподівані як для викладача так і для самогостудента.

III-й етап – підбиття підсумків лекції: формування загального висновку; установка й завдання для самостійної та пошукової роботи; методичні поради, відповіді на запитання.

Методичні прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів

1. Доведення до студентів мети лекції, створення основ мотивації пізнавальної діяльності через презентацію проблемного поля лекції, зв'язку матеріалу з практичною та суспільною діяльністю студентів.

2. Включення механізму зворотного зв'язку лектора з аудиторією. Це дає

змогу лектору не лише контролювати рівень сприйняття, а також регулювати процес роздумів залежно від реального стану студентів. Досить ефективними методами

тут є: експрес опитування, діалог, проблемні питання по ходу лекції, написання студентами есе за результатами прослуховування тощо.

3. Повторення важливих теоретичних положень. Це дає змогу студентам не тільки записати основне, а й краще засвоїти матеріал, з'ясувати вузлові моменти для запам'ятовування та систематизації.

4. Завершення кожного питання лекції підсумком і мотивованим переходом до наступного.

5. Застосування методів активного слухання, зокрема: акцентуації, виділення голосом, створення пауз перед повідомленням важливих наукових положень, апелювання до уваги, надання випереджальних завдань до наступного фрагменту лекційного матеріалу тощо.

6. Емоційність викладу. Мова викладача повинна бути інтонованою, чіткою, розміреною; там де потрібна емоційність викладу можна підвищити використання афоризмів, прислів'їв, аналогій, ідіоматичних виразів, жартів, дотепного гумору.

7. Створення проблемних ситуацій.

8. Цілеспрямоване управління розумовою діяльністю студента, що включає керівництво конспектуванням, відтворенням причинно-наслідкових зв'язків у матеріалі, створенням узагальнюючих схем, таблиць, рисунків. Для цього використовують різноманітні прийоми: запитання, у т.ч. риторичні; порушення в студентів сумнівів; поєднання теоретичних положень з важливою для студентів практикою; використання у викладі найновіших відкриттів і здобутків науки; «спровокована» дискусія; «мозковий штурм», проблемні ситуації.

9. Видача випереджальних завдань до лекції, у тому числі: опорних конспектів, проблемних питань, списку джерел.

10. Підбиття підсумку лекції, визначення разом зі студентами основних

важливих аспектів матеріалу, ефективності застосованих методичних прийомів.

Загальні рекомендації для лектора

Лектор повинен урахувати рівень підготовки студентів. Тому важливо отримати інформацію щодо особливостей студентської групи де ви плануєте проведення заняття (згуртованість, старанність, рівень підготовки, психологічний клімат, вмотивованість, по можливості провести діагностику здібностей студентів).

В лектора є три основні засоби впливу на аудиторію:

- лінгвістичні (зміст промови);
- паралінгвістичні (темп, інтонація, модуляція голосу тощо);
- кінетичні (жести, міміка, пози оратора).

В ході викладання лекційного матеріалу стежите за дотриманням граматичних норм і слововживання. Уникайте канцеляризмів, шаблонів, адже вони ускладнюють сприйняття інформації і нерідко заплутають слухачів.

Уникайте зайвого багатослів'я і надмірної поспішності у викладанні матеріалу. Контролюйте темп і ритм мови. Оптимальним вважається темп зі швидкістю 120 слів за 1 хв. Роблячи начерки виступу, врахуйте, що при нормальному темпі викладання можна прочитати текст із 30 рядків (комп'ютерний інтервал 1,5) за дві хвилини, а розповісти його за три хвилини.

Прагніть не читати, а говорити. Необхідно говорити природним, невимушеним голосом. Особливу увагу слід приділити жестикуляції. Жести можуть бути логічними (визначені тим, що говориться) і емоційними. Уникайте механічних жестів: невиправдані та часті випадки руками, енергійне і безглузде рубання повітря тощо. Позу під час виступу вибивайте стійку, але не одноманітну, щоб не стомлюватися.

Зверніть увагу на свою міміку, за допомогою якої можна

переконливо показати ігордість, і збурення і сарказм тощо.

Будьте у гарному настрої і доброзичливі та постійно контролюйте взаємодію з аудиторією.

4.2. Методика підготовки, проведення та аналізу практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

Практичні заняття проводяться відповідно до розробленого тематичного плану й охоплюють весь матеріал. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі (тестах для виявлення рівня знань студентів), практичних завданнях різної складності; наочному матеріалі; методичних вказівках; засобах оргтехніки. Назване методичне забезпечення готує викладач, якому доручено проводити практичні заняття, за погодженням з лектором дисципліни.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення, рішення завдань з їх обговоренням і оцінюванням результатів. Оцінки, отримані студентом на окремих практичних заняттях, враховуються при виставлянні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Практичне заняття повинно формуватися у відповідності з наступною схемою: мета, вихідні дані, методичні вказівки, алгоритм рішення, завдання для самостійної роботи (за аналогією з розглянутим раніше алгоритмом), контрольні запитання студентам для закріплення

матеріалу, оцінювання рівня сформованості умінь, обговорення ходу заняття і питання до викладача, видання домашнього завдання студентам.

У структурі заняття самостійна робота домінує. Викладач бере участь на стадії постановки завдання, при розробленні методичних вказівок і здійснює контроль. При цьому практична робота може бути організована за допомогою комп'ютерів при виконанні задач на оптимізацію і з використанням спеціалізованих прикладних програм.

Практичне заняття може проводитися у вигляді розрахункової роботи, ділової або дидактичної гри, аналізу виробничих ситуацій, роботи з документами, колоквиуму, дискусії, контрольної роботи.

5. ВИХОВНА РОБОТА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Позааудиторна виховна робота, як необхідна складова загального процесу виховання особистості у ЗВО, повинна бути скерована на ефективну організацію самостійної навчальної роботи студентів, цілеспрямовану організацію їх дозвілля, максимальне задоволення пізнавальних і культурних потреб молоді, всебічний розвиток індивідуальних творчих потенцій студентів і, як наслідок, переходу до самовиховання.

Під час позааудиторної діяльності можуть бути сформовані навички самоврядування; соціальні активність та відповідальність; політична культура; патріотизм; правосвідомість; свідоме ставлення до праці; естетична культура і фізичне вдосконалення.

Сьогодні варто акцентувати увагу на формуванні у майбутніх спеціалістів таких якостей, як професійна гідність, відповідальність, діловитість, уміння вести дискусію. Це може бути досягнуто шляхом:

- виховання майбутніх спеціалістів високоосвіченими людьми, носіями високої загальної світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та

екологічної культури;

- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, правоохоронної);

- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, ЗВО;

- формування Я-концепції професіонала на основі саморуху особистості шляхомсамоосвіти та самовиховання.

Організація позанавчальної виховної роботи у період практики передбачає врахування психологічних особливостей вікового розвитку студентів. Тому під час здійснення виховної роботи аспірантам необхідно приділити увагу таким аспектам:

- здійснення допомоги студентам у визначенні сенсу життя в умовах соціально-економічних змін у сучасному суспільстві;

- забезпечення розвитку здатності студентів до рефлексії (уміння бачити себе, свої дії, розуміти себе);

- оптимізація процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальномузакладі;

- стимулювання інтересу студентів до навчально-пізнавальної та науковоїдіяльності;

- формування міжособистісних відносин у студентському колективі;

- актуалізація розуміння студентами необхідності подальшогосамовдосконалення.

Позааудиторна діяльність у ЗВО будується не для студентів, а зі студентами з урахуванням їх інтересів та можливостей. Ця робота проводиться у формі різноманітних заходів у групі, на факультеті, у вищому навчальному закладі; стимулює формування особистості майбутнього фахівця.

Куратор академічної групи

Історично склалося, що виховну роботу в студентських групах здійснюють через інститут кураторів. Це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими в системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Результатом діяльності куратора є те, що молода людина набуває соціального досвіду поведінки, формується її національна самосвідомість, ціннісні орієнтації і розвиваються індивідуальні якості особистості.

Функції куратора академічної групи: аналітична, організаторська, комунікативна та соціальна.

Аналітична функція передбачає планування та організацію виховної роботи студентської групи на підставі урахування: міжособистісних стосунків у колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності студентів, рівня їх інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально-побутових умов життя (останнє куратор досліджує спільно з профоргом групи), стану здоров'я, результатів навчання тощо.

Організаторська функція забезпечує надання необхідної допомоги студентському самоврядуванню, творчим групам, радам тощо.

Функція соціалізації реалізується в гуманістичне орієнтованій взаємодії

«педагог–студент». Куратор академічної групи допомагає студентам в особистісному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм, цінностей, дотриманні засад духовно повноцінного буття. Він бере на себе місію старшого колеги допомогти студентові оволодіти позитивними соціальними ролями, використовуючи позааудиторну виховну роботу як «ситуації соціального досвіду поведінки». Але і сам є об'єктом соціалізації, тому що теж переймає і трансформує соціальний досвід, носієм якого є студентство.

Зміст діяльності куратора:

- формування в академічній групі відповідальності щодо розв'язання проблем навчально-виховного процесу;
- набуття молоддю соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу;
- спрямування інтелектуальної активності студентської молоді на обговорення найактуальніших проблем сьогодення, залучення до роботи в різних сферах наукової діяльності, проведення національно-культурної, просвітницької та організаційно-педагогічної роботи серед молоді, вивчення української мови та історії України;
- формування історичної пам'яті, національної свідомості та чіткої громадянської позиції;
- допомога студентам в оволодінні новим інтелектуальним баченням світу і визначенні свого місця в ньому, розвиток здібностей, їх повноцінна реалізація в різних видах діяльності;
- формування у студентській групі працездатності та відповідного ставлення до навчально-виховного процесу;
- забезпечення системно-цільового планування виховної роботи, формування у студентської молоді громадянської та соціальної активності через залучення її до різноманітної діяльності;
- постійна співпраця, співтворчість із студентським активом та органами студентського самоврядування, молодіжними творчими об'єднаннями, рухами, а також організація життєдіяльності колективів академічних груп, розвиток ініціативи, творчості, набуття організаторських знань, умінь і навичок;
- активне залучення студентів до управління навчально-виховним процесом;
- виховання у студентів зацікавлення і любові до праці;
- проведення виховної роботи зі студентами, які проживають у

гуртожитку, сприяння організації їх здорового способу життя, розв'язання житлово- побутових проблем;

- постійна психолого-педагогічна діагностика рівня інтелектуального розвитку та моральної вихованості студентів, корегування виховного процесу;
- участь у роботі вченої ради університету, рад факультетів, засідань навчально- методичних, організаційно-виховних комісій, засідань кафедр під час обговорення питань, пов'язаних з роботою групи чи навчанням окремих її студентів;
- внесення пропозицій ректорату, деканам факультетів про матеріальне заохочення студентів та притягнення до відповідальності порушників навчальної дисципліни;
- залучення до виховного процесу батьків студентів.

Кураторам академічних та керівникам творчих груп належить ініціатива у виборі форм, методів, прийомів, засобів та напрямів виховної роботи.

Формами позанавчальних заходів може бути проведення традиційних кураторських годин, організація екскурсій, змагань, відвідування музеїв, виставок, театру; участь у загальноуніверситетських, факультетських та міських заходах, волонтерських акціях; індивідуальна робота зі студентами у групі та гуртожитку з метою вирішення існуючих психологічних та соціальних проблем.

Наведемо орієнтовну схему підготовки та аналізу виховного заходу.

Орієнтовна схема підготовки та аналізу виховного заходу

I. Загальні відомості:

1. Назва заходу.
2. Дата і місце його проведення. Хто проводить?
3. Склад групи студентів.
4. Вид діяльності: епізодичний захід, плановий, терміновий, система

заходів.

5. Мета заходу: на вирішення яких завдань академічної групи і формування яких якостей студентів розрахований даний захід.

6. Психолого-педагогічне обґрунтування вибору виду і змісту діяльності:

- відповідність заходу загальним виховним завданням;
- рівень розвитку студентського колективу;
- вікові особливості студентів.

II. Аналіз підготовки заходу.

1. Хто був ініціатором заходу і як він готувався? У чому і яким чином проявилася активність, самостійність та ініціативність студентів.

2. Методика підготовки заходу: планування, підготовка, участь студентів.

3. Методи залучення студентів до виховного заходу. *III. Хід заходу:*

1. Наскільки доказово, чітко, емоційно були розкриті перед студентами цілі й завдання діяльності, що передбачалася.

2. Наскільки змістовно, цікаво й організовано проходила робота?

3. Які знання здобули студенти під час заходу, які соціальні установки формувалися в студентів, до якої суспільно корисної діяльності спонукало їх цезаняття.

4. Які висновки зробили студенти під час роботи і після її завершення? Яких результатів досягли?

5. Як позначився проведений захід на формуванні громадської думки колективу й окремих студентів, на їх взаєностосунках? Які можуть бути наслідки для розвитку колективу, для формування його громадської спрямованості?

6. Яким є його вплив на окремих студентів: емоційно-естетичний відгук на прекрасне у мистецтві, етика праці, художня діяльність, естетика поведінки.

7. Роль і місце старших (куратора, психолога, запрошених) на занятті.

8. Методика роботи, характер відносин, їх відповідність виховним завданням, віковим та індивідуальним особливостям, рівню розвитку колективу.

6. ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ТА СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

1. Склад студентської групи.

2. Віковий склад. Співвідношення між особами різної статі, між міським і сільським складом студентської групи.

3. Рівень розвитку групи.

4. Лідери в групі, їхній вплив на життєдіяльність групи. Угруповання в студентській групі. Актив групи, його вплив на життя групи. Традиції групи.

Стиль взаємин у групі. Культура взаємин між студентами. Причини особистих і групових антипатій.

5. Пізнавальний рівень студентів.

Працездатність студентів. Спрямованість на навчання. Коло інтересів групи. Способи взаємодопомоги. Рівень відповідальності та навчальної дисципліни. Рівень сформованості умінь та навичок у сфері навчальної діяльності. Професійна спрямованість студентів.

6. Рівень морально-духовного розвитку групи.

Рівень загальної культури студентів. Особливості вияву почуттів й особистих реакцій студентів.

7. Рівень фізичного розвитку студентів.

Загальний стан здоров'я. Кількість студентів, які мають відхилення від норми. Ставлення до спорту. Спосіб життя. Потреби у фізичному розвитку. Рівень трудового виховання студентів. Ставлення студентів до праці та громадської діяльності. Сформованість умінь і навичок студентів у сфері трудової діяльності. 6. Організаційні вміння.

Уміння планувати та контролювати свою діяльність.

7. Рівень естетичного виховання та розвитку творчих здібностей.

Сформованість почуття прекрасного, естетичних смаків, здатність керуватися ними у повсякденній діяльності. Розвиток творчих здібностей студентів. Коло творчих інтересів. Досвід творчої діяльності.

Вивчення особистості студента в практиці вищої школи здійснюється за наступними показниками: мотиви вступу до ЗВО; рівень загальноосвітньої підготовки; рівень сформованості умінь і навичок самостійної роботи; характер інтересів, захоплень; рівень розвитку здібностей; особливості характеру; стан здоров'я; професійна спрямованість особистості студента; пізнавальні інтереси та інше. З метою виявлення зазначених даних використовується методи психолого-педагогічної діагностики. Наводимо приклади деяких методик.

Схема аналізу навчально-професійної діяльності студентів академічної групи

1. Місце навчально-професійної діяльності в системі діяльності студентів академічної групи:

Дайте загальну характеристику навчально-професійної діяльності студентів академічної групи за її офіційними показниками (відвідування занять, середня успішність та якість знань).

Дайте стисло загальну характеристику участі студентів академічної групи в позанавчальних формах діяльності.

Якій сфері студентського життя віддає перевагу більшість студентів групи: навчальній діяльності, суспільній діяльності, спорту, розвагам?

Яке місце в навчально-професійній діяльності студентів академічної групи посідають форми науково-дослідницької діяльності? Якій науковій проблематиці віддають перевагу студенти? В яких наукових гуртках та проблемних групах працюють, в яких олімпіадах, конкурсах та конференціях беруть участь?

Як студенти академічної групи ставляться до самостійних форм навчально-професійної діяльності? Що їм більше подобається: виконувати чітко визначені завдання на аудиторних заняттях чи працювати самостійно, регулюючи графік навчальної роботи?

2. Мотиви навчально-професійної діяльності студентів

академічної групи:

Як у системі мотивів навчально-професійної діяльності представлені внутрішні мотиви? Що таке система інтересів студентів? Як представлена суто професійна мотивація, зокрема педагогічна?

Як у системі мотивів навчально-професійної діяльності представлені зовнішні позитивні мотиви? Як студенти ставляться до власного обов'язку навчатися? Як співвідносяться мотиви досягнення успіху та уникнення невдач?

Як в системі мотивів навчально-професійної діяльності представлені зовнішні негативні мотиви? Які засоби примушування студентів академічної групи до навчання використовують куратор та адміністрація факультету? Чи присутнє як мотив навчальної діяльності небажання студентів академічної групи підпасти піднасмішки одногрупників чи викладачів?

Які мотиви навчально-професійної діяльності у студентів академічної групи є провідними?

3. *Мета навчально-професійної діяльності в системі життєвих цінностей студентів академічної групи:*

Як студенти академічної групи розуміють мету навчально-професійної діяльності: як виконання набору завдань, як отримання оцінки, як саморозвиток? Як співвідносяться в меті навчання студентів академічної групи опанування знань з конкретної галузі науки та отримання професії, зокрема педагогічної?

Що таке рівень домагань студентів академічної групи в навчально-професійній діяльності? Який рівень навчальних досягнень задовольняє переважну більшість студентів? Яку стратегію поведінки обирають студенти в ситуаціях успіху та неуспіху в навчальній діяльності?

4. *Навчальні дії у структурі навчально-професійної діяльності студентів академічної групи:*

Чи притаманне студентам академічної групи вміння самостійно визначати цілі навчальної діяльності? До чого більш схильні студенти: до

прийняття «готової» мети, яку пропонує викладач, чи до самостійного визначення цілей навчальної діяльності?

Дайте характеристику виконавчим діям студентів у навчально-професійній діяльності. Яким діям віддають перевагу студенти: знайомим, репродуктивним, чи новим, невідомим, нестандартним? Наскільки відповідально ставляться студенти академічної групи до виконання навчальних завдань?

Чи вміють студенти академічної групи постійно та глибоко аналізувати перебіг та результати власної навчально-професійної діяльності? Чи адекватно вони реагують на успіхи та невдачі у навчально-професійній діяльності?

Дайте характеристику оцінювальним діям студентів академічної групи в структурі навчально-професійної діяльності. Наскільки критично вони ставляться до результатів навчальної діяльності? Чи проявляють вимогливість до самих себе? Наскільки студенти здатні до об'єктивних самооцінок навчально- професійної діяльності?

5. Соціально-психологічні умови навчально-професійної діяльності студентів академічної групи:

Як можна в цілому охарактеризувати психологічний клімат у групі та його вплив на навчально-професійну діяльність? Які емоційні стани є провідними у групі у зв'язку з навчально-професійною діяльністю?

Можна стверджувати, що навчально-професійна діяльність в академічній групі має характер колективної діяльності? Чи відчують студенти академічної групи загальну відповідальність за успішність навчально-професійної діяльності?

Як застосовуються засоби соціального впливу академічної групи на навчально- професійну діяльність студентів? Чи існує контроль з боку активу групи за навчальною діяльністю студентів? Чи спостерігаються ознаки взаємоконтролю та взаємодопомоги студентів у навчально-професійній діяльності?

Дайте стислу характеристику ставленню студентів академічної групи до викладачів. Як у цілому відбувається спілкування студентів академічної групи з викладачами? Чи часто виникають непорозуміння і як вони вирішуються?

Яке враження створює академічна група у викладачів, які в ній працюють? Викликає у викладачів робота з групою професійні або особистісні проблеми?

6. Адаптація студентів академічної групи до навчально-професійної діяльності та навчання у ЗВО у цілому:

Як у цілому можна охарактеризувати рівень адаптованості студентів академічної групи до умов навчально-професійної діяльності?

Які труднощі в навчально-професійній діяльності та існуванні в соціальному просторі ЗВО відчувають студенти академічної групи?

Чи виникають особливі проблеми адаптації у студентів академічної групи, які мешкають у гуртожитку?

7. Висновки щодо навчально-професійної діяльності студентів академічної групи та рекомендації щодо її подальшого вдосконалення:

Наскільки можна констатувати наявність свідомої сформованої навчально- професійної діяльності у студентів академічної групи як на особистісному так і на колективному рівні?

Що Ви особисто встигли зробити за період практики по наданню студентам академічної групи допомоги у навчально-професійній діяльності?

Які б поради Ви дали студентам групи, її активу, куратору, керівництву факультету по подальшому вдосконаленню навчально-професійної діяльності?

7. СПІЛКУВАННЯ ТА ЕТИКА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Готовність науково-педагогічного працівника до професійної педагогічної діяльності полягає в засвоєнні повного складу спеціальних

знань (з предмета, навчальної дисципліни, курсу) психолого-педагогічних дій у вищому навчальному закладі та соціальних відносин, у сформованості й зрілості професійно значущих і громадських якостей особистості.

Безперечно, що ефективність взаємодії в системі «викладач-студент» зумовлена *комунікативною компетентністю* науково-педагогічного працівника, яка виявляється в його здатності здійснювати педагогічне спілкування під час навчально-виховного процесу.

Професійно-педагогічне спілкування – система прийомів органічної соціально- психологічної взаємодії педагога і студентів, змістом якої є обмін інформацією, пізнання один одного, організація діяльності й стимулювання діяльності студентів, організація і корекція стосунків у колективі студентів, обмін ролями, співпереживання і створення умов для самоутвердження особистості кожного студента. Педагогічне спілкування за своєю сутністю - творчий процес.

Педагогічне спілкування має бути проникнутим життєрадісністю, гуманністю, людяністю й оптимізмом.

Оптимальне педагогічне спілкування – спілкування, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації студента, творчого характеру діяльності, для формування його особистості, забезпечує сприятливий психологічний клімат, запобігає створенню психологічних бар'єрів, дозволяє максимально використовувати у навчальному процесі особистісні та професійні якості науково-педагогічних працівників.

Культура педагогічного спілкування містить уміння слухати, ставити запитання, аналізувати відповідь, зрозуміти студента і самому бути зрозумілим для нього, бути уважним, спостережливим, встановлювати контакт, бачити й розуміти реакцію аудиторії, передавати своє ставлення до того, про що йдеться, зацікавити, захопити поясненням, орієнтуватися в ситуації. Кожен з науково- педагогічних працівників створює свій стиль спілкування.

В силу специфіки вузівської освіти дистанція між викладачем і

студентом значно менше, ніж між педагогом і учнями середнього навчального закладу. Але тому проблема міри цієї дистанції стоїть особливо гостро. Для багатьох викладачів-початківців визначення цієї дистанції стає справжнім випробуванням.

Тут можливі дві крайності: перша – *перехід на авторитарний стиль спілкування зі студентами*, мотивований перевагою досвіду і компетентності викладача; друга – *визнання студента рівним собі, колегою*, з тими ж правами на істинність хибність суджень, що й у викладача.

Важливим аргументом на захист обох точок зору є, як не парадоксально,

інтереси студентів.

Прихильники суворості по відношенню до студентів мотивують свою позицію тим, що для майбутніх фахівців важливо засвоїти всі тонкощі своєї галузі знання, а «послаблення» з боку викладача призведе до того, що студенти отримають недостатньо знань для подальшої роботи.

Зокрема, як свідчення демократизації відносин викладача до студента, може розглядатися перехід від орієнтації на пасивне запам'ятовування і наступне відтворення лекційного матеріалу, орієнтації на самостійну роботу студентів. Роль викладача при цьому все більш зводиться до ролі консультанта, керівника,

провідного партнера в дослідженні, що саме по собі і вимагає, і викликає довіру і повагу з боку студента. Така система відносин між викладачем та студентом є найбільш сприятливою, як з психологічного, так і з етичного боку.

Оптимальний стиль педагогічного спілкування – спілкування, засноване на захопленості викладача і студентів спільною творчою діяльністю, що відображає саму специфіку процесу формування особистості фахівця у ЗВО і втілює в собі взаємодію соціально-етичних установок педагога і його професійно-педагогічних навичок. В основі цього найбільш ефективного стилю педагогічного спілкування лежать захопленість вченого

наукою, творчим пошуком, перетворення їх в органічну сторону своєї життєвої позиції.

Моральні норми поведінки педагога як науковця поряд з моральними вимогами, яким він повинен підкорятися як педагог, його поведінка і взаємини з колегами регламентуються вимогами, що висуваються етикою до процесу наукової творчості, в який він залучений як науковець.

Перша і найголовніша вимога, яка виступає моральною нормою творчої діяльності науковця, – це вимога наукової об'єктивності, тобто служіння істині та тільки істині. Вона передбачає об'єктивний, чесний підхід до предмета дослідження, прагнення пізнати об'єкт таким, яким він є насправді.

Друга моральна вимога до науковця, – сумлінність по відношенню до своєї наукової праці, до пошуку істини.

Третій моральний принцип, яким слід керуватися вченому, – це вимога доказовості. Суть його може бути виражена таким чином: кожне наукове твердження повинно бути доведено, обґрунтовано і всебічно доведено методами і засобами, взятими з арсеналу самої науки.

Четверта моральна норма наукової діяльності – висока вимогливість до себе, що виявляється в скромності вченого, його самокритичності.

П'ятий моральний принцип наукової творчості може бути визначений як вимога та повага до опонента. Слід пам'ятати, що опонент теж шукає істину, але шукає її іншими способами і шляхами, прагнучи довести справедливість «своєї», а не «вашої» істини.

8. ЗВІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРАКТИКИ

За підсумками проходження педагогічної практики аспірант представляє на кафедрі загальний звіт про проходження практики (ПБ практиканта, спеціальність, кафедра, ПБ наукового керівника, період проходження, загальний обсяг годин; сітка занять (дати проведення, академічна група, тема, вид занять), підписаний науковим керівником та керівником практики;

Аспіранти, які проводять заняття за трудовою угодою в межах інституту, представляють відповідні документи, які підтверджують виконання навантаження та атестуються кафедрою на основі наданої звітної документації. Аспіранти мають право проходити педагогічну практику в інших вищих навчальних закладах України, з наступним поданням розгорнутої характеристики від відповідального куратора з місця проходження практики.

Звіт та протокол засідання відповідної кафедри про затвердження звіту подаються аспірантом до відділу аспірантури (сектору підготовки науково-педагогічних кадрів управління з наукової роботи); зазначена документація зберігається в індивідуальному плані аспіранта і розглядаються під час атестації. Звітна документація повинна відображати обсяг та якість виконаної аспірантом самостійної роботи.

Звітна документація:

Звіт з педагогічної практики (зразок – додаток 1)

Звіт про практику подається за два дні до її закінчення керівникові педагогічної практики для перевірки. Керівник з'ясовує, наскільки повно і глибоко аспірант вивчив коло питань, визначених індивідуальною програмою практики.

9. КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Загальне керівництво та контроль за проходженням практики аспіранта покладається на завідувача кафедри, за якою закріплений даний аспірант.

Безпосереднє керівництво та контроль за виконанням плану практики аспіранта здійснюється його науковим керівником, який:

- забезпечує чітку організацію, планування та облік результатів практики;

- затверджує загальний план-графік проведення практики (додаток 2), його місцев системі індивідуального планування аспіранта;

- обирає дисципліни, навчальні групи для проведення педагогічної практики;
 - надає методичну допомогу в плануванні та організації навчальної взаємодії;
 - контролює роботу практиканта, відвідування занять та інші види його роботи зі слухачами, студентами, приймає заходи щодо ліквідації недоліків в організації практики;
 - готує відгук про проходження практики;
- Завідувач аспірантури (сектору підготовки науково-педагогічних кадрів управління з наукової роботи):
- знайомить аспірантів з Положенням, формою та змістом звітної документації;
 - здійснює облік проходження практики аспірантами інституту.

10. ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Програма педагогічної практики складена відповідно до освітньо-професійної програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 122

«Комп'ютерні науки».

Специфіка педагогічної практики аспірантів полягає у закріпленні теоретичних знань, які отримані аспірантами при вивченні навчального курсу «Педагогічна майстерність у вищій школі», перевірці у безпосередньому спілкуванні зі студентами засвоєних навичок, рівня володіння основними формами та методами проведення навчальних занять та виховних заходів у вищому навчальному закладі. Цей вид практики озброює аспірантів необхідним досвідом професійно-педагогічної діяльності.

Згідно з навчальним планом підготовки докторів філософії за спеціальністю 122

«Комп'ютерні науки та інформаційні технології» на педагогічну

практику

виділено 6 кредитів (180 годин), на 2-й, 3-й та 4-й рік навчання – по 2 кредити (60 годин). Кожний семестр, з 3-го по 8-й, майбутній доктор філософії буде здавати залік з педагогічної практики за отримані навички викладацької роботи.

1. Мета та завдання педагогічної практики аспірантів

Метою педагогічної практики є психолого-педагогічна підготовка аспірантів до професійної викладацької діяльності, а саме: оволодіння інноваційними формами, методами і засобами організації навчально-виховного процесу в умовах вищого навчального закладу, оволодіння педагогічними технологіями, усвідомлення значущості наукових знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки, формування умінь розв'язання практичних завдань, розвиток творчої ініціативи, формування соціальної мотивації подальшої навчально-педагогічної діяльності.

Завдання педагогічної практики:

- 1) формування професійної компетентності та особистих якостей майбутнього викладача відповідно до вимог сучасного розвитку системи вищої освіти в Україні;
- 2) оволодіння методикою проведення лекційних, практичних, лабораторних і семінарських занять;
- 3) оволодіння сучасними педагогічними технологіями, активними та інтерактивними методами навчання;
- 4) формування педагогічної майстерності та індивідуального стилю діяльності викладача.

В ході практики аспіранти провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність (роботу).

В процесі проходження педагогічної практики аспіранти повинні:

знати: теоретичні основи педагогіки; організаційну структуру Університету, види навчально-методичної документації, яка стосується забезпечення освітнього процесу; способи структурування і представлення

навчального матеріалу, способи активізації навчальної діяльності, особливості професійної риторики, прийоми оцінювання навчальної діяльності у вищій школі;

вміти: поставити навчально-виховну мету, вибрати тип, вид занять; використати різні форми організації навчальної діяльності студентів, а саме: діагностики, контролю та оцінювання ефективності навчальної діяльності; самостійно проектувати, реалізовувати, оцінювати і коригувати освітній процес; використовувати сучасні нововведення в процесі професійного навчання; будувати взаємини з колегами, знаходити, приймати і реалізовувати управлінські рішення у своїй педагогічній практиці;

володіти: основами науково-методичної та навчально-методичної роботи: навичками структурування та психологічно грамотного перетворення наукових знань в навчальний матеріал, систематизації навчальних та виховних задач; методами та засобами складання задач, вправ, тестів з різних тем, різноманітними освітніми технологіями; володіти знаннями з педагогіки і технології професійного навчання, психології навчання дорослих, у тому числі отриманих на заняттях з дисципліни «Педагогічна майстерність у вищій школі»; методами самоорганізації діяльності та вдосконалення особистості викладача; культурою мовлення, спілкування.

В результаті проходження педагогічної практики аспірант повинен бути готовим до викладацької діяльності у вищій школі та набути **компетентність** – викладацькі та комунікативні навички.

2. Зміст педагогічної практики

Зміст педагогічної практики визначається програмою практики, яка передбачає різноманітні види і форми самостійної роботи аспірантів, які об'єднані в підрозділи за напрямками діяльності. В період практики аспіранта орієнтують на підготовку і проведення лекції та практичних занять за профілем спеціалізації. Рекомендується читання пробних лекцій в невеликих

студентських групах під контролем викладача з тематики дисертаційного дослідження. Можливо, участь аспіранта спільно з науковим керівником в поточній атестації студентів, контролі самостійної роботи студентів, підготовці презентацій з теми дослідження та інші види робіт.

Конкретний зміст практики планується керівником педагогічної практики (з урахуванням побажань наукового керівника) відповідно до теми дисертаційного дослідження аспіранта, відображається в індивідуальному плані аспіранта з педагогічної практики аспіранта, в якій фіксуються усі види діяльності аспіранта впродовж практики, відзначаються теми проведеного лекційного і практичного зайняття з вказівкою обсягу годин.

Підрозділ 1. Розробка індивідуальної програми проходження педагогічної практики аспіранта.

В ході первинної консультації у керівника педагогічної практики, в якій він представляє основні вимоги, нормативні положення і форми звітності результатів практики, аспірант з'ясовує мету і завдання педагогічної практики, узгоджує основні види робіт. В ході подальших консультацій, науковий керівник знайомить аспіранта із запланованими до вивчення темами занять, визначає дати проведення занять аспірантом і дає коротку характеристику особливостей студентських колективів, з якими аспіранта чекає проходження практики. Плануючи проходження педагогічної практики, аспірант набуває навички планування навчальним процесом, залучається до самоорганізації своєї діяльності у ЗВО.

Підрозділ 2. Ознайомлення з організацією освітнього процесу у вищій школі. Загальне ознайомлення з організацією освітнього процесу у вищій школі на прикладі своєї кафедри. Участь в оцінюванні якості різних видів робіт у студентів: в перевірці курсових робіт і звітів з практик студентів. Участь аспірантів в роботі профорієнтації із школярами. Інші види робіт.

Підрозділ 3. Науково-методична робота у вищій школі.

Відвідування науково-методичних консультацій, організованих

кафедрою. Ознайомлення з навчально-методичними комплексами дисциплін, що читаються на кафедрі. Підготовка матеріалів для практичних робіт, складання презентацій, завдань, тестів і так далі для студентів за завданням наукового керівника. Інші види робіт.

Підрозділ 4. Відвідування лекцій викладачів.

Ознайомлення з навчальними програмами. Ознайомлення з досвідом викладання провідних викладачів ЗВО в ході відвідування лекцій. Дослідження методичних прийомів професорів і доцентів кафедри.

Підрозділ 5. Відвідування лабораторних (практичних, семінарських) занять викладачів. Ознайомлення з досвідом викладання провідних викладачів ЗВО в ході відвідування навчального, семінарського, практичного заняття. Знайомство з групою. В ході відвідування занять викладачів відповідних дисциплін, аспіранти повинні познайомитися з різними способами структуризації і представлення навчального матеріалу, способами активізації навчальної діяльності, особливостями професійної риторики, з різними способами і прийомами оцінювання навчальної діяльності у вищій школі, із специфікою взаємодії в системі «студент-викладач».

Підрозділ 6. Підготовка лекції.

Підготовка лекції з теми, що визначена науковим керівником і відповідає напряму наукових інтересів аспіранта. Вивчення навчальної, навчально-методичної і наукової літератури. Вивчення джерел. Складання плану-проспекту, тез і повного тексту лекції. Індивідуальне планування і розробка змісту навчального заняття, методична робота з предмету.

Підрозділ 7. Підготовка і проведення лабораторних (практичних, семінарських) занять. Підготовка і проведення практичного заняття з теми, що визначена науковим керівником і відповідає напряму наукових інтересів аспіранта. Підбір і вивчення методичної і навчальної літератури. Вивчення джерел з теми. Розробка змісту навчального семінарського, практичного заняття з предмету; проведення семінарського, практичного

заняття та їх самоаналіз. В ході практичної діяльності по веденню навчального заняття у аспіранта мають бути сформовані уміння постановки навчально-виховних цілей, вибору типу, виду заняття, використання різних форм організації навчальної діяльності студентів; діагностики, контролю і оцінювання ефективності навчальної діяльності. Відвідування та аналіз заняття, яке проводиться іншим аспірантом.

Підрозділ 8. Організаційно-виховна робота.

Ознайомлення з планами виховної роботи університету, факультету на навчальний рік, з пріоритетними завданнями виховної роботи студентів. Аналіз плану виховної роботи куратора студентської групи. Діяльність у ролі куратора студентської академічної групи. Організація та проведення виховного заходу зі студентами (в групі, на факультеті, в гуртожитку).

Підготовка звіту про проходження педагогічної практики. Затвердження звіту на засіданні кафедри.

№ з/п	Заплановані форми роботи аспірантів	Кількість годин
1	Підрозділ 1. Розробка індивідуальної програми проходження педагогічної практики аспіранта	10
2	Підрозділ 2. Ознайомлення з організацією навчально-виховного процесу у вищій школі	20
3	Підрозділ 3. Науково-методична робота у вищій школі	20
4	Підрозділ 4. Відвідування лекцій викладачів	20
5	Підрозділ 5. Відвідування лабораторних (практичних, семінарських) занять викладачів	20
6	Підрозділ 6. Підготовка і проведення лекції	30
7	Підрозділ 7. Підготовка і проведення лабораторних (практичних, семінарських) занять	30
8	Підрозділ 8. Організаційно-виховна робота	30
	Разом:	180

Типові завдання для самостійної роботи

Форми самостійної роботи аспірантів	Перелік завдань для самостійного вивчення і виконання	Обсяг годин
Підрозділ 1. Розробка індивідуальної програми проходження педагогічної практики аспіранта	Ознайомлення з цілями і змістом практики; бесіда з керівником педагогічної практики.	6
	Розробка і затвердження індивідуального плану педагогічної практики.	4

Підрозділ 2. Ознайомлення з організацією навчально-виховного процесу у вищій школі	Освоєння різних форм контролю знань, умінь і навичок. Участь в організації самостійної роботи студентів. Участь аспірантів в перевірці курсових робіт і звітів з практик студентів. Надання допомоги кураторам в організації виховної	4 4 4
	роботи із студентами. Участь аспірантів в роботі профорієнтації із школярами.	4 4
Підрозділ 3. Науково-методична робота у вищій школі	Вивчення організації науково-методичної роботи на кафедрі. Підготовка матеріалів для практичних робіт, складання презентацій, завдань і так далі для студентів за завданням наукового керівника.	8 12
Підрозділ 4. Відвідування лекцій викладачів кафедри	Відвідування і аналіз навчального заняття викладачів – 10 лекцій	20
Підрозділ 5. Відвідування лабораторних (практичних, семінарських) занять викладачів	Відвідування і аналіз навчального заняття викладачів – 10 практичних занять	20
Підрозділ 6. Підготовка лекції	Опрацювання навчальної і навчально-методичної літератури, конспектів лекцій з теми. Вивчення навчального матеріалу з питань лекції. Вивчення першоджерел з теми лекції. Реферування наукових монографій і статей з теми лекції. Складання плану лекції та тез. Написання тексту лекції. Обговорення тексту лекції з науковим керівником, методичні рекомендації по читанню лекції. Читання лекції в аудиторії перед невеликою групою студентів(курси по вибору), якщо це було заплановано. Аналіз прочитаної лекції і обговорення з керівником.	4 2 2 4 4 4 2 4 4

Підрозділ 7. Підготовка і проведення лабораторних (практичних, семінарських) занять	Опрацювання навчальної і навчально-методичної літератури, конспектів лекцій з теми.	2
	Вивчення навчального матеріалу з питань практичного, лабораторного, або семінарського заняття.	4
	Вивчення першоджерел з теми практичного, лабораторного, або семінарського заняття.	2
	Реферування наукових монографій і статей з теми практичного, лабораторного, або семінарського заняття.	4
	Складання плану практичного, лабораторного, або семінарського заняття і тез, питань.	2
	Підготовка наочних посібників.	6
	Проведення практичного, лабораторного, або семінарського заняття – 1-2 з теми, обраної науковим керівником.	4
	Подальше обговорення практичного, лабораторного, або семінарського заняття з науковим керівником.	2
	Взаємне відвідування занять аспірантів з подальшим обговоренням.	4
Підрозділ 8. Організаційно-виховна робота	Ознайомлення з планами виховної роботи університету, факультету на навчальний рік, з пріоритетними завданнями виховної роботи студентів.	6
	Аналіз плану виховної роботи куратора студентської групи.	6
	Діяльність у ролі куратора студентської академічної групи.	6
	Організація та проведення виховного заходу зі студентами (в групі, на факультеті, в гуртожитку).	8
	Підготовка звіту про проходження педагогічної практики і затвердження його на засіданні кафедри.	4
Разом:		180

3. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання складаються для набуття аспірантами під час педагогічної практики умінь та навичок самостійного розв'язання навчальних, методичних та/або організаційних завдань:

- провести мінімум одну лекцію з дисциплін професійної підготовки;
- провести мінімум три практичних (лабораторних, семінарських) занять;
- написати мінімум один розгорнутий план-проспект лекції;
- написати мінімум три розгорнутих планів-конспектів практичних(лабораторних, семінарських) занять;

- відвідати лекцію своїх колег-аспірантів (мінімум одну);
- здійснити аналіз лекції колег-аспірантів та написати мінімум один розгорнутий аналіз на відвідану лекцію;
- відвідати практичні (лабораторні, семінарські) заняття своїх колег-аспірантів (мінімум три);
- здійснити аналіз практичних (лабораторних, семінарських) занять колег-аспірантів та написати мінімум два розгорнутих аналізу на відвідані заняття;
- провести мінімум один виховний захід з групою студентів.

5. Форми і методи контролю

Форми контролю: поточний та підсумковий.

Методи контролю: усний (консультації), письмовий (звіт).

Поточний контроль здійснюється керівником педагогічної практики шляхом аналізу та оцінювання систематичної роботи аспірантів.

Формою підсумкового контролю з педагогічної практики є залік. Залік аспірант отримує за умови виконання програми практики і наявності звітної документації (звіт).

При виставленні оцінки аспіранту враховується рівень теоретичної підготовки, якість виконання завдань практики, рівень оволодіння педагогічними вміннями і навичками, ставлення до студентів, акуратність, дисциплінованість, якість оформлення звітної документації (звіт) та час її подання.

6. Вимоги до звіту

Після закінчення терміну практики аспіранти звітують про виконання програми практики. Загальною формою звітності аспіранта про педагогічну практику є подання письмового звіту, підписаного завідувачем випускової кафедри.

Письмовий звіт, подається на перевірку керівнику педагогічної практики не пізніше, ніж за два тижня до початку сесії.

Звіт про педагогічну практику повинен мати наступну структуру:

Вступ, в якому вказуються мета, місце, дата початку і тривалість педагогічної практики; перелік виконаних в процесі практики робіт і завдань.

Основна частина містить три розділи:

У розділі «Навчальна робота» слід привести сценарії (чи плани) навчальних занять; результати самоаналізу самостійно проведеного заняття; опис практичних завдань, що вирішувалися аспірантом в процесі проходження

практики; опис організації індивідуальної роботи;

У розділі «Методична робота» слід представити результати аналізу навчального плану, робочої програми дисципліни, навчальних занять викладачів та аспірантів. Крім того можна представити аналіз психолого-педагогічної літератури з педагогіки вищої школи.

У розділі «Організаційно-виховна робота» слід зазначити участь в роботі методичних семінарів, методичних конференціях або інших роботах пов'язаних з організаційно-виховною роботою на розсуд керівника педагогічної практики; детально аналізується проведений аспірантом виховний захід.

Заключна частина, що включає:

- 1) опис навичок і умінь, набутих на педагогічній практиці;
- 2) пропозиції по вдосконаленню організації навчальної, методичної і виховної роботи;
- 3) індивідуальні висновки про практичну значущість проведеного виховного заходу.

Список використаних джерел. Додатки.

Оформлення звіту повинно відповідати ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти усфері науки і техніки. Правила оформлення».

Обсяг звіту про проходження педагогічної практики складає 20-25 сторінок машинописного тексту.

При наборі тексту на комп'ютері:

- шрифт має бути TimesNewRoman;

- розмір шрифту – 14 пт;
- файл має бути підготовлений в текстовому редакторі

WORD, при цьому мають бути встановлені наступні параметри документу (Файл/Параметри/Поля):

- верхнє поле - 2,0 см; нижнє поле - 2,0 см; лівє поле - 2,5 см; правє поле - 1,5 см;
- міжрядковий інтервал (Формат/Абзац) - полуторний;
- формат сторінки (Файл/Параметри сторінки/Розмір паперу) - А4.
- червоний рядок – 1,25 см.

Сторінки тексту нумеруються, починаючи з другої сторінки арабськими цифрами. Нумерація сторінок має бути наскрізною. Усі документи, що свідчать про проходження практики аспірантом, мають бути акуратно оформлені та зібрані в окрему теку. Звіт практики після її захисту зберігаються на кафедрі.

7. Критерії оцінювання

Підсумкова оцінка за педагогічну практику проводиться виставляється за результатами захисту звіту з педагогічної практики. При оцінюванні педагогічної практики враховується обсяг виконання програми практики, правильність оформлення документів, правильність відповідей на задані питання керівником педагогічної практики. Під час проходження практики кожен аспірант виконує завдання, які оцінюються відповідною кількістю балів.

Завдання	Кількість балів	Кількість завдань	Всього
проведення лекції	до 20 балів	1	20
Проведення лабораторного (практичного, семінарського) заняття	до 10 балів	3	30
написання плану-проспекту лекції	до 5 балів	1	5
написання конспекту лабораторного (практичного, семінарського) заняття	до 5 балів	3	15
проведення виховного заходу	до 15 балів	1	15
написання аналізу на відвідану лекцію, лабораторне (практичне, семінарське) заняття	до 5 балів	3	15
Разом:			100

Результати складання заліку оцінюються за національною шкалою (зараховано, не зараховано), стобальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).

Відповідність шкал оцінок якості засвоєння навчального матеріалу

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою
			Залік
90 - 100	A	Відмінно	Зараховано
82 - 89	B	Дуже добре	Зараховано
74 - 81	C	Добре	Зараховано
64 - 73	D	Задовільно	Зараховано
60 - 63	E	Достатньо	Зараховано
35 - 59	FX	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання заліку)
0 - 34	F	Незадовільно	Незараховано (з обов'язковим повторним курсом)

Оцінка з педагогічної практики враховується при підведенні підсумків загальної успішності аспірантів). Оцінка з педагогічної практики відображається в індивідуальному плані аспіранта, у звіті з педагогічної практики та у відомості.

Аспіранти, які не виконали програми практики з поважної причини, прямують на практику повторно, у вільний від навчання час. Аспіранти, які не виконали програму практики без поважної причини або отримали негативну оцінку, можуть бути відраховані з Університету як ті, що мають академічну заборгованість. Аспіранту, який не виконав програму практики, може бути надано право проходження практики повторно при виконанні умов, визначених Університетом. Аспірант, який отримав незадовільну оцінку з практик повторно, відраховується від Університету.

Загальні критерії оцінювання педагогічної практики аспірантів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу педагогічної практики, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь. Звіт з педагогічної практики оформлений без зауважень.
«дуже добре»	ставиться за міцні знання матеріалу педагогічної практики, вміння добре виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь. Звіт з педагогічної практики оформлений з незначними зауваженнями.
«добре»	ставиться за вияв аспірантом повних, систематичних знань з педагогічної практики, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у звіті аспіранта наявні незначні помилки та зауваження.
«задовільно»	ставиться за знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні програми практики, але аспірант спроможний усунути їх за допомогою викладача.
«достатньо»	ставиться за знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; у звіті є суттєві помилки з виконання програми практики.
«незадовільно»	виставляється аспірантові, звіт якого з педагогічної практики поверховий, фрагментарний. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться аспірантові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ЗВО без повторного навчання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» від 09.08.2019 № 1556-VII. Підстава – 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), **ЗАТВЕРДЖЕНО** постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 283 від 03.04.2019, № 283 від 03.04.2019, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).
3. Положення про педагогічну практику аспірантів Національного транспортного університету <http://www.ntu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/polozhennia-pro-pedahohichnu-praktyku.pdf>
4. Бондаренко В.В. Основи педагогіки та психології вищої школи: Навч. посібник. Харків: Вид-во ХНАДУ, 2020. 206 с.
5. Мешко О.І. Психологія вищої школи. Навчальний посібник. Тернопіль: «Вектор», 2018. 196 с.
6. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій / М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська. Вінниця: ВНТУ, 2019. 150 с.
7. Педагогіка та психологія вищої школи: навчальний посібник / Л.Г. Кайдалова, І.С. Сабатовська-Фролкіна, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп. Х. : НФаУ, 2019. 234 с.
8. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник / В. П. Головенкін; КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Електронні текстові дані (1 файл: 3,6 Мбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
9. Мешко О.І. Психологія вищої школи. Навчальний посібник. Тернопіль: «Вектор», 2018. 196 с.
10. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання / За ред. О.О. Андрєєва, В.М. Кухаренка. Харків: ХНАДУ, 2013. 212 с.
- Педагогічна майстерність : підручник / ред. І.А.Зязюн. 3-є вид., доп. і перероб. К.: СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
11. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручник. К., 2004. 383с.

12. Професійна педагогіка : навч. посібник / В.І.Жигірь, О.А.Чернега. К. :Кондор, 2012. 336 с.
13. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посібник. К.,2004. 335 с.
14. Каплінський В.В. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.
15. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
16. Програма виробничої (науково-педагогічної) практики для аспірантів спеціальності 016 – Спеціальна освіта / Укл. Пущина І.В., Бабій І.М., Кемкіна В.І., Івахненко А.А. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. – 17 с.
17. Педагогічна практика аспіранта: рекомендації до проходження [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобувачів ступеня доктора філософії спеціальностей 121 Інженерія програмного забезпечення та 122 Комп'ютерні науки / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Н.М.Аушева, І.В. Сегеда, С.І.Шаповалова, В.Я.Юрчишин – Електронні текстові данні (1 файл: 62,6 Кбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 36 с 12. <https://dl.tntu.edu.ua/index.php> Дисципліна «Практика», ID: 2003.
18. Ковальчук Л.О., Ковальчук О.Б. Системи освіти зарубіжних країн: Навч.посібник. - Львів, 2003. - 136 с.
19. Ковальчук О.Б. Діагностування результатів навчання: Навч. посібник. - Львів,2004. - 153 с.
20. Кузьмінський А.І, Вовк Л.П., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Практикум. - К.,2003. - 418 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОФІЛЬНА КАФЕДРА _____

ЗВІТ

про проходження педагогічної практики

(П.І.Б. аспіранта)У період з 20____р. по 20____р. проходив (ла)
педагогічну практику _____ (назва ЗВО, факультету).

Науковий керівник:

(П.І.Б., посада, науковий ступінь, звання).

Керівник педагогічної практики:

Ф.І.Б, вчене звання, науковий ступінь, посада

За період практики мною було виконано наступні види роботи:

№	Тема, вид заняття	Курс, група	Дата	Оцінка	Підпис керівника
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>

Дата _____

Підпис наукового керівника

(підпис П.І.Б.)

Підпис керівника педагогічної практики

(підпис П.І.Б.)

Підпис практиканта

(підпис П.І.Б.)

Затверджено на засіданні кафедри _____

протокол №____ від _____

Науковий керівник: П.І.Б.

Період проходження: день/місяць – день/місяць рік

Загальний обсяг годин:

План проходження практики

Зміст роботи	День				
	1	2	3	4	5
Перший тиждень					
Складання індивідуального плану стажування					
Знайомство з організацією навчально-виховного процесу кафедри					
Відвідування аудиторних занять викладачів кафедри					
Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка					
Самостійне проведення навчальних занять					
Другий тиждень					
Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка					
Самостійне проведення навчальних занять					
Участь в оцінюванні якості різних видів робіт слухачів та студентів					
Індивідуальна робота зі слухачами та студентами					
Третій тиждень					
Підготовка звіту про педагогічну практику					

Стислий опис змісту педагогічної практики

1. Знайомство з організацією навчально-виховного процесу у вищій школі
2. Вивчення досвіду викладання провідних викладачів інституту під час відвідування аудиторних занять з навчальних дисциплін
3. Розробка змісту навчальних занять, методична робота з дисципліни
4. Самостійне проведення навчальних занять з дисципліни (лекцій, семінарів, практичних та лабораторних занять), самоаналіз
5. Участь в оцінюванні якості різних видів робіт слухачів та студентів
6. Індивідуальна робота зі слухачами та студентами, керівництво науковими студентськими дослідженнями

Дата _____ Підпис _____